

З М І С Т

1. Загальний опис навчальної дисципліни	3
2. Пояснювальна записка.....	4
3. Структура залікового кредиту курсу.....	7
4. Рейтингова система оцінки знань, умінь та навичок студентів з історії педагогіки.....	10
5. Рейтингова система оцінки знань, умінь та навичок студентів з історії педагогіки (практичний аспект)	11
6. Характеристика змістових модулів курсу.....	13
7. Література навчального курсу «Історія педагогіки».....	26
8. Питання до іспиту з історії педагогіки	30

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КРИВОРІЗЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ

“Затверджую”
Проректор з науково-педагогічної роботи
В.П. Лисечко
2011 р.
(підпис)

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Навчальна програма

Кривий Ріг - 2011

ББК 74.03

УДК 37 (09)

Навчальну програму з історії педагогіки розроблено у відповідності до Положення про організацію навчального процесу за кредитно-модульною системою.

Історія педагогіки. Програма навчальної дисципліни / В.В.Садова, С.М.Щербина, О.С.Білоус. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. – 36 с.

Розробники:

Садова Віта Вадимівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки КДПУ;

Щербина Світлана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки КДПУ;

Білоус Олена Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки КДПУ.

Рецензенти:

Хомич Лідія Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України;

Малихін Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри іноземних мов, Криворізький державний педагогічний університет;

Бакум Зінаїда Павлівна, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки, Криворізький технічний університет.

Затверджено Вченою радою Криворізького державного педагогічного університету.

Протокол № 4 від 09.11. 2010 р.

ББК 74.03

КДПУ, 2011

3

79.Проблеми сімейного виховання в працях А.С.Макаренка («Книга для батьків», «лекції про виховання дітей»).

80.А.С.Макаренко про поєднання навчання з продуктивною працею («Педагогічна поема», «Прапори на вежах»).

81.А.С. Макаренко про педагогічну працю та вимоги до вчителя.

82.Особливості розбудови загальної, професійної та вищої школи в Україні 20-30-х рр. ХХ ст.

83.Ідеї національного виховання української молоді Г.Г.Ващенко. Аналіз праці «Виховний ідеал».

84.Етнічні засади родинного виховання в праці В.О.Сухомлинського «Батьківська педагогіка».

85.Ідея громадянського виховання особистості в роботах А.С.Макаренка, Г.Г.Ващенко та В.О.Сухомлинського.

86.В.О.Сухомлинський про творчий характер педагогічної праці. Аналіз роботи «Розмова з молодим директором школи».

87.Аналіз праці В.О.Сухомлинського «Серце віддаю дітям».

88.В.О.Сухомлинський про розумове виховання школярів.

89.Педагогічна діяльність В.О.Сухомлинського та сучасність. Аналіз праць «Сто порад учителю» та «Павлівська середня школа».

90.Перший з'їзд педагогічних працівників України. Аналіз концепції «Освіта (Україна ХХІ ст.)». Шляхи розвитку української системи освіти на сучасному етапі.

ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

61. Мета та завдання морального виховання в педагогічній теорії К.Д.Ушинського.
62. Дидактична теорія К.Д.Ушинського та його діяльність як методиста («Рідне слово» та «Дитячий світ»).
63. К.Д.Ушинський про урок та вимоги до вчительської професії.
64. Ідея вільного виховання Л.М.Толстого, її втілення в практику роботи Яснополянської школи.
65. Проблема розвитку дитячої активності та творчості в педагогічних працях Л.М.Толстого.
66. Проблеми української національної школи у творчості просвітителів кінця XIX – початку XX століття (І.Франко, М.Коцюбинський, Леся Українка).
67. Педагогічні пошуки на межі XIX-XX століть. Е.Кей та М.Монтессорі.
68. Характеристика експериментальної педагогіки кінця XIX-початку XX ст. (В.-А.Лай, Е.Мейман, А.Біне).
69. Характеристика прагматичної педагогіки кінця XIX початку XX ст. Дж.Дьюї.
70. Історико-педагогічні концепції М.Драгоманова й М.Грушевського: порівняльний аналіз.
71. Педагогічні погляди та освітня діяльність М.Корфа.
72. Проблеми української національної школи у творчості просвітителів кінця XIX-початку XX ст. (Б.Грінченко, Х.Алчевська).
73. Розвиток педагогічної думки в Україні за роки Радянської влади. Діяльність В.Затонського, М.Скрипника, Я.Ряппа.
74. Поради С.Васильченка та Т.Лубенця щодо організації шкільної справи в Україні.
75. Українська педагогічна думка першої половини XX століття. Педагогічні погляди С.Русової, І.Огієнка.
76. Ідея політехнізму в роботах російських та українських педагогів (20-ті – початок 30-х років XX ст.).
77. Ідеї громадянського виховання Г.Кершенштайнера.
78. А.С.Макаренко про виховання особистості в колективі та через колектив. Використання його ідей в практиці роботи сучасної школи.

Курс: підготовка (бакалаврів, спеціалістів, магістрів)	Шифр та найменування галузі знань	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>3 кредити</i></p> <p>Модулів: <i>6 модулів</i></p> <p>Змістових модулів: <i>6 модулів</i></p> <p>Загальна кількість годин: <i>108 год.</i></p> <p>Тижневих годин: <i>2 год. на тиждень.</i></p>	<p>Шифр та назва напрямку: <i>0101 Педагогічна освіта;</i> <i>0202 Мистецтво;</i> <i>0203 Гуманітарні науки;</i> <i>0401 Природничі науки;</i> <i>0401 Природничі науки;</i> <i>0402 Фізико-математичні науки;</i> <i>0403 Системні науки та кібернетика</i></p> <p>Шифр та назва спеціальності: <i>Цикл професійної та практичної підготовки</i></p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>Бакалавр.</i></p>	<p>Обов'язкова / за вибором: <i>обов'язкова</i></p> <p>Рік підготовки: <i>3, 4</i></p> <p>Семестр: <i>6, 7</i></p> <p>Лекції (теоретична підготовка): <i>32 год.</i></p> <p>Семінари: <i>20 год.</i></p> <p>Самостійна та індивідуальна робота: <i>56 год.</i></p> <p>Вид контролю: <i>Екзамен.</i></p>

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Приєднання української системи освіти до Болонської угоди, орієнтири на загальнолюдські суспільні цінності потребують використання нових підходів щодо змісту та способів викладання педагогічних дисциплін. Це твердження безпосередньо стосується навчального курсу „Історія педагогіки”. Історико-педагогічна обізнаність дозволяє майбутньому педагогу орієнтуватися в складному розмаїтті сучасних підходів до педагогічного процесу, збагачує палітру наявних засобів, стимулює свободу педагогічної творчості та розвиває критичність мислення. Як галузь науково-педагогічного знання, історія педагогіки потребує постійного оновлення, змістового удосконалення, оскільки саме історико-педагогічна обізнаність є основою гуманітарної компетентності та професійної культури майбутнього вчителя.

Університетський досвід викладання гуманітарних дисциплін на теренах загальноєвропейського освітнього простору свідчить про те, що в укладанні навчальної програми для вищої школи слід послуговуватися принципами *варіативності, гнучкості, свободи вибору* - себто тими принципами, які й покликані у перспективі сформуванню демократичний світогляд молодій людині, майбутнього педагога-фахівця.

В укладанні програми курсу чільне місце посідає *принцип історизму*, у відповідності до якого кожне педагогічне явище слід розглядати у розвитку й русі, виявляючи істотні властивості, взаємозв'язки та враховуючи особливості певної історичної епохи. Звернення до досвіду минулого, до культурно-освітніх цінностей світової цивілізації дозволяє висвітлити *взаємозв'язок із сучасністю, співвіднести національні здобутки з розвитком світової педагогічної думки*. Історія педагогіки – це, перш за все, історія дій та вчинків окремих особистостей, видатних філософів, педагогів, літераторів, які створювали самобутні концепції формування, розвитку й виховання людини, були фундаторами шкільної справи, сприяли створенню національних освітніх систем.

Принцип персоніфікації історико-педагогічного знання дозволяє студентам у межах курсу не лише засвоїти певну суму фактів, явищ, а й довести на прикладі діяльності видатних персоналій світової педагогічної думки правомірність гасла про те, що особистість виховується лише особистістю.

Мета навчального курсу „Історія педагогіки” - *засвоєння студентами системи знань про історію становлення та розвиток освіти, педагогічної думки та шкільної справи, про сутність, зміст та структуру основних освітніх процесів, взаємовплив та взаємозалежність педагогіки й суспільного розвитку*.

Історико-педагогічні знання сприяють пришвидшенню розвитку в майбутніх фахівців професійних мотивів, інтересів, потреб, актуалізують історико-педагогічну інформацію в сучасних умовах, сприяють накопиченню досвіду самостійної фахової діяльності.

43. Ідея розвивального навчання в педагогічних концепціях Й.Г.Песталоцці, І.Ф.Гербарта та Ф.-А.В.Дістервега.
44. Ідея природовідповідності в працях Я.А.Коменського, Ж.-Ж.Руссо, І.Г.Песталоцці та Ф.-А.В.Дістервега.
45. Освітні реформи на початку XVIII ст. в Російській імперії. М.Ломоносов, його значення в розвитку педагогіки та школи.
46. Питання виховання в європейських соціальних теоріях XIX ст. (Р.Оуен, Ш.Фур'є, К.Сен-Сімон).
47. Розвиток педагогічної думки в Україні у першій половині XIX ст. (І.П.Котляревський, М.Максимович, О.В.Духнович).
48. Діяльність перших університетів в Україні першої половини XIX ст. Харківський та Київський університети.
49. Просвітницька діяльність Кирило-Мефодіївського товариства. (Т.Шевченко, П.Куліш, М.Костомаров).
50. Діяльність представників демократичної педагогіки 30-40 років XIX ст. в Російській імперії. Аналіз статті М.Добролюбова «Про значення авторитету у вихованні».
51. Шкільні реформи 60-х р.р. XIX ст. в Російській імперії. «Положення про початкові народні училища» 1864 р., «Устав гімназій та прогімназій» 1864 р.
52. Педагогічна діяльність М.І.Пирогова.
53. Аналіз статті М.Пирогова «Питання життя» та її значення для розвитку педагогічної думки.
54. Життєвий шлях та суспільно-педагогічна діяльність К.Д.Ушинського.
55. Філософські та природничі основи педагогічної теорії К.Д.Ушинського.
56. Ідея народності виховання К.Д.Ушинського та шляхи її реалізації. Статті «Про народність у суспільному вихованні», «Рідне слово».
57. Ідея гармонійного розвитку особистості в роботах К.Д.Ушинського. Аналіз праці «Людина як предмет виховання».
58. К.Д.Ушинський про професійну підготовку вчителя.
59. К.Д.Ушинський про педагогіку як науку і мистецтво. Аналіз статті «Про користь педагогічної літератури».
60. Аналіз статті К.Ушинського «Праця в її психічному і виховному значенні».

23. Порівняльний аналіз педагогічних концепцій Дж. Локка та Я.А.Коменського.
24. Діяльність братських шкіл в Україні, їх роль щодо розвитку мови, науки, культури, освіти.
25. Характеристика «Статуту Львівської Братської школи 1586 року. Порядок шкільний».
26. Українська педагогічна думка епохи Відродження XVI-початку XVII ст. (С.Зизаній, Л.Зизаній, П.Беринда, І.Галятовський, Г.Смотрицький, І.Борецький та інші).
27. Становлення та розвиток вищих навчальних закладів в Україні: Острозька та Києво-Могилянська академії.
28. Особливості навчального процесу в Києво-Могилянській академії. Організаційно-просвітницька діяльність П.Могили.
29. Вплив педагогічних поглядів та діяльності С.Полоцького й Є.Славинецького на становлення Слов'яно-греко-латинської академії.
30. Аналіз праці Є.Славинецького «Громадянство звичаїв дитячих».
31. Обґрунтуйте значення роману Ж.Ж.Руссо «Еміль, або Про виховання» для розвитку світової педагогічної думки.
32. Просвітницька діяльність Ф.Прокоповича та М.Козачинського.
33. Сутність та педагогічне значення ідеї «спорідненої праці» Г.С.Сковороди, її вплив на розвиток національної педагогічної думки.
34. Сутність ідеї природовідповідного виховання Г.С.Сковороди та шляхи її реалізації («Благодарний Еродій», «Вбогий жайворонок»).
35. Основні етапи педагогічної діяльності І.Г.Песталоцці.
36. Теорія елементарної освіти І.Г.Песталоцці.
37. Вплив демократичних ідей І.Г.Песталоцці на розвиток педагогічної теорії та шкільної практики.
38. Педагогічна теорія І.Ф.Гербарта.
39. Аналіз праці І.Ф.Гербарта «Загальна педагогіка, що виводиться з мети виховання».
40. І.Ф.Гербарт про процес навчання.
41. Дидактичні погляди Ф.-А.В.Дістервега.
42. Аналіз праці А.Дістервега «Посібник для освіти німецьких учителів».

Завдання навчального курсу „Історія педагогіки”:

1. Засвоєння знань про історичні умови виникнення виховання, педагогічної теорії, про основні етапи розвитку освіти й педагогіки, про погляди найбільш видатних її представників.
 2. Ґрунтовне ознайомлення майбутніх бакалаврів, спеціалістів і магістрів педагогічної освіти з педагогічною спадщиною найвидатніших зарубіжних та вітчизняних педагогів.
 3. Пояснення історичного зв'язку сучасної педагогіки з передовими педагогічними системами минулого, необхідності дотримання принципу наступності та творчого використання досвіду минулих поколінь у розв'язанні проблем, які стоять сьогодні перед педагогічною наукою й практикою.
 4. Засвоєння студентами методів конкретно-історичного аналізу педагогічних явищ, формування професійно-педагогічного мислення, вміння оцінити досвід минулого, виділяючи в ньому ті ідеї, які сприяють прогресу педагогічної теорії в різні історичні епохи.
 5. Виявлення раціональних і гуманістично орієнтованих педагогічних засобів, усвідомлення взаємозв'язку демократизації виховання і прогресу суспільства.
- Внаслідок опанування навчального курсу «Історія педагогіки» студенти повинні отримати:
- а) **знання** про:
 - основні положення педагогічної теорії, які складають досвід людської цивілізації та втілюються у практику навчання й виховання;
 - базові історико-педагогічні поняття;
 - моделі процесу розвитку зарубіжної й вітчизняної освіти;
 - педагогічні здобутки минулого та досягнення на цій основі підвищення результативності вивчення предметів педагогічного циклу;
 - б) **уміння**:
 - аналізувати педагогічні ідеї, концепції, теорії;
 - визначати взаємозв'язок між педагогічними надбаннями минулих часів та сучасним станом вітчизняної й зарубіжної освіти;
 - виявляти у спадщині видатних педагогів провідні тенденції, наукові ідеї;
 - узагальнювати творчий досвід навчання й виховання, що впливає на позитивну трансформацію цінностей соціуму;
 - в) **навички**:
 - аналізу першоджерел, архівних документів (накази, постанови, звіти, періодичні видання, підручники та посібники різних часів);

- співвіднесення історико-педагогічної інформації та сучасної практики навчання й виховання української молоді;

- написання творчих робіт, рефератів, створення історико-педагогічних дослідницьких проектів тощо.

Матеріал навчальної програми «Історія педагогіки» об'єднано у шість модулів, **лекції** (32 год.), семінарські заняття (20 год.), **самостійна й індивідуальна робота** (56 год.). Загальний обсяг навчального курсу «Історія педагогіки» - 108 год. **Модульний контроль** здійснюється шляхом тестування і/або контрольної роботи, підсумковий контроль – шляхом іспиту.

Навчальна програма курсу створювалася у відповідності до програми „*Історія педагогіки*”, що рекомендована Міністерством освіти і науки України для педагогічних ВНЗ, і віддзеркалює основні етапи розвитку зарубіжної та вітчизняної педагогіки, діяльність найбільш видатних представників педагогічної думки й освіти. Укладачі програми також брали до уваги класифікацію етапів розвитку вітчизняної історико-педагогічної науки у трактуванні академіка АПН України О.В.Сухомлинської.

Рейтингова система оцінювання є складовою навчальної програми, передбачає визначення якості виконаної студентом аудиторної та самостійної навчальної роботи, рівня набутих знань, умінь, навичок шляхом оцінювання в балах результатів цієї роботи під час поточного, модульного та підсумкового контролю, з наступним переведенням оцінки в балах в оцінку за традиційною національною шкалою та шкалою ECTS (European Credit Transfer System).

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

1. Предмет, завдання та джерела вивчення історії педагогіки.
2. Становлення виховання як усвідомленого процесу (основні підходи).
Виховання людини в первісному суспільстві.
3. Виховання і навчання людини в країнах Стародавнього Сходу.
4. Проблема виховання у філософських теоріях Стародавньої Греції (Демокрит, Сократ, Платон, Арістотель).
5. Школа і педагогіка в Стародавньому Римі.
6. М.Ф.Квінтіліан про організацію та методику навчання, вимоги до вчителя.
7. Спартанська й афінська системи виховання: порівняльний аналіз.
8. Розкрийте основний зміст «Повчання дітям» Володимира Мономаха.
9. Характеристика школи й освіти доби Європейського Середньовіччя.
10. Виникнення перших університетів у Західній Європі. Організація навчального процесу та методика навчання.
11. Педагогічні погляди гуманістів та ранніх соціалістів-утопістів (Ф.Рабле, Т.Мор, Т.Кампанелла, М.Монтень). Характеристика основних педагогічних творів.
12. Я.А.Коменський про мету, завдання та принципи освіти й виховання.
13. Класно-урочна система Я.А.Коменського, роль учителя в сучасних умовах. Шляхи вдосконалення класно-урочної системи.
14. Я.А.Коменський про вікову періодизацію та систему шкіл.
15. Дидактичні погляди Я.А.Коменського.
16. Основні положення праці Я.А.Коменського «Материнська школа».
17. Я.А.Коменський про особистість учителя та вимоги до нього.
18. Педагогічні погляди К.А.Гельвеція та Д.Дідро. Порівняльний аналіз.
19. Аналіз роботи Д.Дідро «План університету або школи публічного викладання всіх наук для Російського уряду».
20. Проблема фізичного, морального, розумового та трудового виховання в педагогічній теорії Дж.Локка.
21. Філософсько-педагогічні погляди Дж. Локка. Аналіз роботи «Думки про виховання».
22. Ідея загальнолюдського виховання в працях Ж.-Ж. Руссо та Г.Сковороди. Порівняльний аналіз.

9. Тайлор Э.Б. Первобытная культура / Едуард Бернетт Тайлор. – К.: Политиздат, 1989. – 573 с.
10. Утопический роман XVI-XVII века // Библиотека всемирной литературы. Серия первая. – Т. 34. – М.: Художественная литература, 1971. – 494 с.
11. Хмелюк Р.Л. К.Д. Ушинский об отборе к педагогической деятельности / Р.Л. Хмелюк // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. - Одеса, 1997. — Вип. 10-1. — С. 11-15.

Таблиця 1

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Лекції	Семінари	Самост. робота	Інд. робота
Модуль І. Методологічні засади історії педагогіки як науки. Становлення виховання від первісних часів до епохи Середньовіччя				
<i>Тема 1.1.</i> Історія педагогіки як наука про розвиток виховання, освіти та шкільництва.	2	-	2	1
<i>Тема 1.2.</i> Виховання в первісному суспільстві. Освіта й педагогічна думка Стародавнього Сходу та часів Античності.	2	-	4	-
<i>Тема 1.3.</i> Педагогічна думка, освіта, шкільна справа доби європейського Середньовіччя та Відродження.	2	2	2	1
Усього за модулем 1	6	2	8	2
Модуль 2. Педагогіка Нового часу, епохи Просвітництва				
<i>Тема 2.1.</i> Педагогічна діяльність і теоретична спадщина Я.А.Коменського.	2	2	-	1
<i>Тема 2.2.</i> Педагогічні ідеї англійського й американського Просвітництва. Дж.Локк.	2	2	2	-
<i>Тема 2.3.</i> Педагогічні ідеї французького Просвітництва. Ж.-Ж.Руссо.	2	2	2	-
Усього за модулем 2	6	6	4	1
Модуль 3. Розвиток педагогіки та шкільної справи в європейських країнах і на теренах Російської імперії (кінець XVIII – XIX ст.)				
<i>Тема 3.1.</i> Суспільно-педагогічна діяльність Й.Г.Песталоцці	2	-	2	-
<i>Тема 3.2.</i> Педагогічні концепції Й.Ф.Гербарта та Ф.А.-В.Дістервега.	2	2	2	-

Тема 3.3. Педагогічні ідеї Р.Оуена та Г.Спенсера	-	-	4	1
Тема 3.4. Теорія і практика виховання особистості у концепціях російських педагогів XVIII-XIX ст.	-	2	4	1
Усього за модулем 3	4	4	12	2
Модуль 4. Витоки українського національного виховання та освіти (Княжа доба та Козаччина, X-XVIII ст.)				
Тема 4.1. Виховні ідеали Київської Русі. Виникнення козацької педагогіки.	-	-	2	1
Тема 4.2. Шкільна справа й освіта доби Українського Відродження (XVI-XVII ст.).	2	2	-	-
Тема 4.3. Видатні українські просвітителі XVIII ст. (Г.Сковорода, Ф.Прокопович, М.Козачинський).	2	2	2	-
Усього за модулем 4	4	4	4	1
Модуль 5. Ідеї національної освіти й виховання у творчості вітчизняних просвітителів XIX-початку XX ст.				
Тема 5.1. Ідея народної освіти у творчості українських просвітителів XIX ст. (Т.Шевченко, М.Костомаров, П.Куліш).	2	-	4	1
Тема 5.2. Педагогічна теорія К.Д.Ушинського	2	2	-	-
Тема 5.3. Українська педагогічна думка початку XX ст. (М.Грушевський, С.Русова, І.Огієнко).	2	-	2	1
Усього за модулем 5	6	2	6	1
Модуль 6. Педагогічна думка, освіта, шкільна справа у XX ст.				
Тема 6.1. Основні тенденції розвитку світової педагогіки кінця XIX – XX ст.	2	-	4	1

22. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 т. / [укл. Сухомлинська О.В., Дічек Н.П., Самоплавська Т.О.; за ред. Сухомлинської О.В.]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1: X-XIX ст. – 2005. – 624 с.
23. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 т. / [укл. О.В. Сухомлинська, Н.П. Дічек, Т.О.Самоплавська / За ред. О.В. Сухомлинської]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 2: XX ст. – 2005. – 552 с.
24. Хрестоматія по истории школы и педагогики в России / [сост. С.Ф.Егоров / Под ред. Ш. Ганелина].– М.: Просвещение, 1974. – 527 с.

Додаткова:

1. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / Сергей Гессен. – М.: «Школа-Пресс», 1995. – 322 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. – К.: Либідь, 2007. – 376 с.
3. Смирнов В.З. Очерки по истории прогрессивной русской педагогики XIX века / Василий Захарович Смирнов. – М.: Учпедгиз, 1963. – 312 с.
4. Історія української культури: [за ред. І.Крип'якевича]. – К.: Либідь, 2002 – 656, [1] с.
5. Кавалеров В.Л. Феофан Прокопович як методист математики / В.Л.Кавалеров // Науковий вісник Півден-ноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. - Одеса, 1997. - Вип. 10-11. - С. 30-34.
6. Карсавин Л.П. Культура средних веков /Лев Карсавин. – К.: «Символ», 1995. – 186 с.
7. Латышина Д. История педагогики / Дарьяла Латышина– М.: Гардарики, 2006. – С.19-21.
8. Монтень М. Об искусстве жить достойно. Философские очерки / Мишель Монтень. – М.: Дет. литература, 1975. – 206 с.

10. Коваленко Є.І. Історія зарубіжної педагогіки: хрестоматія [для студ. вищ. навч. зал.] / Є.І.Коваленко, Н.І. Белкіна . – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
11. Константинов Н.А. Історія педагогіки / Константинов Н.А., Медынский Е.Н., Шабаева М.Ф. – М.: Просвещение, 1982. – 447 с.
12. Левківський М.В. Історія педагогіки / Михайло Васильович Левківський. – К: Центр навчальної літератури, 2008. – 190 с.
13. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки / Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. – К.: Знання, КОО, 2003. – 450 с.
14. Макаренко А.С. Методика виховної роботи / Антон Семенович Макаренко. – К.: Радянська школа, 1990. – 366 с.
15. Мельничук О.С. Історія педагогіки України / Ольга Сергіївна Мельничук. – Кіровоград: КДПУ ім. В.К.Винниченка, 1998. – 169 с.
16. Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / Алексей Иванович Пискунов. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
17. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: [підручник] / А.М.Бойко, В.Д.Бардінова / Заг. ред. А.М.Бойко. – К.: Професіонал, 2004. – 576 с.
18. Сисоєва С.О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / С.О.Сисоєва, І.В. Соколова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 308 с.
19. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека (Советы воспитателям) / Василий Александрович Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1975. – 235 с.
20. Сухомлинский В.А. Разговор с молодым директором школы / Василий Александрович Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1982. – 206 с.
21. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / Василий Александрович Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1969. – 247 с.

Тема 6.2. Особливості формування шкільної системи та пед. думки в Україні у 20-30 рр. XX ст. Практична й теоретико-педагогічна діяльність А.Макаренка і Г.Ващенко.	2	2	6	1
Тема 6.3. Видатний український педагог В.О.Сухомлинський. Рух педагогів-новаторів (кінець 70-80-ті рр. XX ст.).	2	-	2	-
Усього за модулем	6	2	12	2
Усього годин	32	20	46	10

**РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНКИ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК
СТУДЕНТІВ З ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ**

Таблиця 2.

**Співвідношення національної шкали та рейтингових оцінок студента
за шкалою ECTS під час вивчення навчального курсу «Історія
педагогіки»**

	За національною шкалою (екзамен)	За ECTS	К-ть балів	
З а р а х о в а н о	ВІДМІННО: студент усебічно обізнаний з навчальним матеріалом у межах та поза межами навчальної програми, виявляє творчі здібності та прагнення до самостійної дослідницької діяльності в галузі історії педагогіки, здатність до глибокого аналізу першоджерел за допомогою методів конкретно-історичного аналізу, активує під час навчально-пізнавальної діяльності увесь комплекс набутих історико-педагогічних знань.	5	A	90-100
	ДУЖЕ ДОБРЕ: студент на високому рівні відтворює навчальний матеріал, виділяючи в ньому позитивні ідеї, які можна використати в наш час, висловлює свої думки, самостійно оцінює педагогічні явища та факти, однак припускається незначних помилок, які може виправити самостійно.	4	B	80-89
	ДОБРЕ: студент володіє навчальним матеріалом, припускається певної кількості помилок, виправляє їх під керівництвом викладача, залучаючи у разі потреби інформацію з першоджерел		C	70-79
	ЗАДОВІЛЬНО: студент володіє навчальним матеріалом, але відтворює його зі значною кількістю недоліків та помилок, не підтверджує власні висловлювання посиланнями на першоджерела	3	D	60-69
	ДОСТАТНЬО: відтворення (або виконання) навчальної історико-педагогічної інформації задовольняє мінімальним критеріям.		E	50-59
Не зарах.	НЕЗАДОВІЛЬНО: студент відтворює матеріал на елементарному рівні, потрібна систематична навчальна робота для перескладання (отримання більшої кількості балів)	2	FX	25-49
	НЕЗАДОВІЛЬНО: обов'язковий повторний курс з історії		F	1-24

ЛІТЕРАТУРА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ»

Основна:

1. Антология педагогической мысли Украинской ССР : [антология / сост. Н. Калениченко]. — М. : Педагогика, 1988. - 640 [1] с.
2. Джурицкий А.Н. История педагогика / Александр Наумович Джурицкий. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 432 с.
3. Духавнева А.В. История зарубежной педагогика и философия образования / А.Духавнева, Л.Столяренко. – Ростов н/Д.: Феникс, 2000. – 480. [1]с. – (Серия «Учебники, учебные пособия»).
4. Зайченко І.В. Історія педагогика. У двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогика: [навч. пос.] / І.В.Зайченко. – К.: Слово, 2010. – 624 с.
5. Зайченко І.В. Історія педагогика. У двох книгах. Книга ІІ. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні: [навч. пос.] / І.В.Зайченко. – К.: Слово, 2010. – 1032 с.
6. Історія педагогика: [за ред. Гриценка М.]. — К.: Вища школа, 1973. – 447 с.
7. История образования и педагогической мысли за рубежом и в России / [Андреева И.Н., Буторина Т.С., Васильева З.И. и др.]; под ред. З.И.Васильевой. – [2-е изд.]. - М.: Академия, 2005. – 432 с.
8. История педагогика и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. / Пискунов А.И., Вендровская Р.Б., Кларин В.М. и др.; под ред. А.И.Пискунова. – [2-е изд.]. - М.: ТЦ Сфера, 2001. - 512 с.
9. Історія української школи і педагогика: хрестоматія / [упоряд. Любар О.О.; ред. Кремень В.Г.]. – К.: Знання, 2003. – 766 с. (Серія «Вища освіта XXI століття»).

Зміст. Життєвий шлях видатного українського педагога *В.О.Сухомлинського* (1918-1970). Відокремлення комуністично-ідеологічного нашарування та гуманної сутності в педагогічній спадщині нашого співвітчизника.

Основні положення *гуманістичної педагогічної концепції* В.Сухомлинського: шляхи формування гуманної особистості (формування у дитини потреби творити добро, розвиток почуття власної гідності, створення „ситуацій особистого успіху”, домінування позитивних переживань над негативними); розумове виховання та формування наукового світогляду школярів; морально-трудове виховання учнів; ідея навчання і виховання дітей 6-річного віку; формування особистості за допомогою краси рідної природи, рідного слова (за творами «Павлівська середня школа», «Духовний світ школяра», «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителеві» та інші).

Національні засади родинного виховання (за творами «Батьківська педагогіка», «Як виховати справжню людину»). Питання взаємодії сім'ї та школи в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського.

Фахове становлення педагога, педагогічна творчість, організаційно-методичні поради вчителям та педагогічним керівникам (за книгами „Сто порад вчителю”, „Розмова з молодим директором школи”, «Павлівська середня школа»). Новаторський характер основних педагогічних ідей В.Сухомлинського, актуальність його педагогічних рекомендацій.

Діяльність педагогів-новаторів наприкінці ХХ ст., - Ш.Амонашвілі, С.Лисенкова, Є.Ільїн, В.Шаталов. Здобутки й недоліки радянської системи освіти.

Розвиток педагогіки й шкільної справи в Українській державі.

	педагогіки			
--	------------	--	--	--

РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНКИ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ З ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ (Практичний аспект)

Розпорядженням № 4 від 11.10.06 «Про затвердження методичних комплексів з навчальних дисциплін за вимогами КМСОНП» у Криворізькому педагогічному університеті під час виставлення підсумкової оцінки за навчальну дисципліну заліковий кредит (100% = 100 балів) розподіляється для оцінювання в балах рівня, якості та обсягу знань, умінь та навичок студента відповідно до таких залікових модулів:

- відвідування лекцій – 5%,
- участь у семінарському занятті – 25%;
- індивідуальна (самостійна) робота – 30%;
- поточний контроль – 15%, зокрема тестування 5%, понятійний диктант – 5%, контрольна робота – 5%;
- іспит – 25%.

Виходячи зі сказаного вище, знання, уміння та навички студентів з історії педагогіки оцінюються наступним чином (див. таблицю 2)

Таблиця 3

Співвідношення видів роботи та оцінки в балах з навчального курсу «Історія педагогіки» (108 год.)

№	Вид навчальної роботи	Максимальна кількість балів	Кількість балів за 1 заняття
	Лекції	5	0,35
	Семінари	25	1,25
	Самостійна та інд. робота	30	1,5
	Поточний контроль (тестування, понятійний диктант, контрольна робота)	15	-
	Підсумковий іспит	25	-

Тема 1. Особливості формування шкільної системи та педагогічної думки в Україні у 20-30 рр. ХХ ст. Практична й теоретико-педагогічна діяльність А.Макаренка та Г.Ващенка.

Зміст. Соціально-політичний контекст розвитку української освіти в 20-30 рр. ХХ ст.: особливості розвитку загальної та професійної школи в Україні у 20-і роки; вплив ідей *Н.Крупської, П.Блонського, С.Шацького* на розвиток шкільної справи; уніфікація загальної освіти в 30-ті рр., становлення СРСР як тоталітарної держави. Реформування шкільної справи.

Антиукраїнська політика більшовицького уряду, винищення української інтелігенції та практична ліквідація селянства як класу. Комуністична політизація та ідеологізація шкільного життя. Діяльність освітніх партійних функціонерів 20-30 рр. в Україні (*М.О.Скрипник (1872-1933), Я.П.Ряпко (1880-1958), В.П.Затонський (1888-1938)* та ін.).

Життєвий шлях і практична педагогічна діяльність *А.С.Макаренка (1888 -1939)*. Ідеологічне підґрунтя педагогічних поглядів українського педагога.

Теорія виховання особистості „в колективі та через колектив”: мета та завдання виховання людини-колективіста, будівника „комуністичного суспільства”; стадії розвитку колективу, принципи та закони колективістського виховання. Основні методи виховання. *Ідея поєднання навчання та продуктивної праці*. Особливості організації навчання та трудової діяльності колоністів та комунарів (за книгами „Педагогічна поема” та „Прапори на вежах”). Еволюція змісту праці, фінансова незалежність колонії ім. М.Горького та комуни ім. Ф.Дзержинського. Переваги та недоліки колективістського виховання. *А.С.Макаренко про сімейне виховання дітей*. („*Книга для батьків*”, „*Лекції про виховання дітей*”). Вимоги до педагогічного колективу; педагогічна майстерність учителя-вихователя

Життєвий шлях та педагогічні погляди видатного українського вченого, педагога *Г.Ващенка (1878-1967)*, основні педагогічні праці („*Виховний ідеал*”, „*Загальні методи навчання*”). Здійснення порівняльного аналізу західноєвропейських та української систем освіти. Теоретична розробка *Г.Ващенком структури української національної освіти*. Щаблини освіти (від переддошкільного виховання до вищих шкіл та науково-дослідних установ) та теоретико-методологічних основ виховання. Критика більшовицької системи виховання дитини (надмірної ідеологізації, догматизму, придушення самостійності мислення, домінування загального над індивідуальним). Критика ідеї колективістського виховання *А.Макаренка*. Розробка проблеми співвідношення загальнолюдських та національних цінностей в педагогіці. Основні підходи до розв’язання проблеми цілепокладання у вихованні (за книгою „*Виховний ідеал*”); виховний ідеал українця як єдність християнської моралі та духовності українського народу.

Тема 3. Видатний український педагог *В.О.Сухомлинський*. Рух педагогів-новаторів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6

Педагогічна думка, освіта, шкільна справа у XX ст.

Кількість тем: 3

Лекції: 6

Семінари: 2

Самостійна робота: 12

Індивідуальна робота: 2

Максимальна кількість балів за модуль 7 – 10.

Тема 1. Основні тенденції розвитку світової педагогіки XIX-XX ст.

Зміст. Загальна характеристика основних напрямів розвитку світової педагогічної думки в європейських країнах та США наприкінці XIX – початку XX ст., найвидатніші представники та створення альтернативних навчально-виховних закладів. Різноманітні наукові напрями в зарубіжній педагогіці. *Соціальна педагогіка* (Е. Дюркгейм, В. Дільтей, П. Наторп), *релігійна і філософська педагогіка* (Ж. Марітен, М. Бубер, Р. Штайнер) про становлення особистості та розкриття її внутрішніх сил і можливостей. Е. Кей (1849-1926), М. Монтессорі (1870-1952) як представники педагогіки «вільного виховання» про творчий саморозвиток дитини, активізацію її пізнавальних можливостей та дитячої індивідуальності. Представники *експериментальної педагогіки* В.-А. Лай (1862-1926), Е. Мейман (1862-1915), А. Біне (1857-1911), Е. Торндайк (1874-1949) про емпіричний характер педагогіки як науки, учня як центру навчально-виховного процесу. „Школа життя” В.-А. Лая. Розробка вимог до педагогічного експерименту, застосування тестових методик з метою якісного й кількісного виміру інтелекту. Роль біологічного фактору в становленні та розвитку особистості дитини. Теорія "трудова школа" і «громадянського виховання» Г. Кершенштейнера (1854-1932), його погляди на мету, завдання та зміст процесу виховання. Джон Дьюї (1859-1952) як засновник *педагогіки прагматизму*. Його праці „Школа і дитина”, „Школа майбутнього”, „Демократія виховання”. Мета та завдання виховання в прагматичній педагогіці. Функції школи як навчального та виховального середовища. Абсолютизація експериментального методу. Представники прагматизму (Е. Паркхерст, У. Кілпатрік) про метод проектів. Ідеї Д. Дьюї про педагогічне значення прагнення до особистого успіху в навчанні та житті.

Педагогіка екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр, К. Ясперс), культ здорового індивідуалізму; мета виховання – захист індивідуальності, плекання неповторності особистості, запобігання її „розчиненню в масі”. Широка індивідуалізація навчання. Проблема вибору. Пріоритетність морального, емоційного виховання, самопізнання і самовиховання особистості. Критика екзистенціалістами радянської тоталітарної теорії формування колективу. Сучасний стан освіти у провідних країнах світу. Система освіти в США, Великобританії, Німеччині, Франції, Японії, Росії. Структура освіти, специфіка діяльності вищих навчальних закладів. Загальна характеристика світової педагогіки кінця XX-початку XXI століття.

	<i>У підсумку:</i>	<i>100 балів</i>	
--	--------------------	------------------	--

Обсяг навчального матеріалу вважається засвоєним, якщо він складає не менше, ніж 50%; якщо ж навчальну роботу виконано лише на чверть від обсягу, передбаченого Програмою (25%), це означає необхідність повторного курсу (оцінка F за ECTS).

Індивідуальна успішність студента з історії педагогіки визначається за формулою:

$$m_1 + m_2 + m_4 + m_5 + m_6 + T + E = X, \quad \text{де}$$

m_1 – кількість набраних студентом балів за перший змістовий модуль;

m_2 – кількість набраних студентом балів за другий модуль і т.д.;

... m_6 – кількість набраних студентом балів за шостий модуль;

T – кількість балів за підсумкове тестування;

E – кількість балів, набраних під час іспиту;

X – підсумкова кількість балів (підсумкова рейтингова оцінка).

Додаткові бали в межах кожного модуля нараховуються студенту за написання та публікацію тез, статті у збірнику студентських робіт, виконання творчої роботи, індивідуально-дослідницького проекту, участь у Всеукраїнських та Міжнародних студентських конференціях.

Якщо внаслідок роботи над змістовими модулями та внаслідок підсумкового тестування студент отримує від 90 до 100 балів, оцінка «відмінно» (A) виставляється автоматично.

Якщо внаслідок роботи над змістовими модулями та внаслідок підсумкового тестування кількість балів (X) відповідає нерівності $50 \leq X \leq 90$ і студента влаштовує отримана кількість балів, у такому випадку підсумкова рейтингова оцінка може виставлятися автоматично.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ КУРСУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Методологічні засади історії педагогіки як науки. Становлення виховання від первісних часів до епохи Середньовіччя

Кількість тем: 3.

Лекції: 6 год.

Семінари: 2 год.

Самостійна робота: 8 год.

Індивідуальна робота: 2 год.

Максимальна кількість балів за модуль 1 – 10.

Тема 1.1. Історія педагогіки як наука про розвиток виховання, освіти та шкільництва.

Зміст. Актуальність історико-педагогічного знання щодо професійного становлення сучасного педагога-фахівця. Предмет і завдання історії педагогіки як науки. Логіка побудови навчального курсу. Принципи історії педагогіки (об'єктивності, науковості, історизму, логічного взаємозв'язку історико-педагогічних явищ і подій). Джерельна база історії педагогіки, її зв'язок з іншими суспільними науками. Основні методи історико-педагогічних досліджень: конкретно-історичний, порівняльно-історичне тлумачення джерел, типологізація, ретроспективний аналіз педагогічних явищ, фактів і подій, класифікація, теоретичне узагальнення. Культурологічний та антропологічний підходи як визначальні щодо сучасного методологічного обґрунтування історії педагогіки як науки.

Теорії виникнення виховання: еволюційно-біологічна (Ш. Летурно, Дж.Сімпсон, А. Еспінас), психологічна (П.Монро), теософська або релігійно-ідеалістична (К.Шмідт), соціологічна (К.Маркс, Ф. Енгельс), соціокультурна (І.Зязюн, О.Сухомлинська). Умови виникнення виховання як суспільного явища: а) трудова діяльність людини; б) поява зв'язного мовлення; в) поступове формування соціальних відносин.

Тема 1.2. Виховання в первісному суспільстві. Освіта й педагогічна думка Стародавнього Сходу та часів Античності.

Зміст. Зародження виховання у первісному суспільстві. Причини виникнення виховання: спільна трудова діяльність, ускладнення знарядь праці, налагодження суспільних зв'язків. Усвідомлення значущості материнства в первісному суспільстві. Анімістичність світогляду первісної людини (Е.Тейлор); тотеми; рівний,

спадщині К.Ушинського (статті „Про народність у громадському вихованні” та „Рідне слово”).

Думки К.Д.Ушинського про значення праці у вихованні людини (ст. „Праця в її психічному і виховному значенні”) та моральне виховання особистості.

Дидактичні рекомендації педагога, розробка принципів («умов») навчання, думки щодо цілепокладання у навчанні. К.Д.Ушинський як автор дитячої літератури (навчальні книги «Рідне слово» та «Дитячий світ»).

К.Д.Ушинський про фахову підготовку вчителя та педагогічну освіту (статті «Про користь педагогічної літератури», «Педагогічна подорож Швейцарією» та ін.).

Діяльність послідовників К.Д.Ушинського – М.Корфа, В.Водовозова та В.Стоюніна.

Тема 5.3. Українська педагогічна думка початку ХХ ст. (М.Грушевський, С.Русова, І.Огієнко та ін.).

Зміст. Освіта та шкільництво в Україні на початку ХХ ст. (землі, що входили до складу Австро-Угорщини та Російської імперії; відмінність громадського, соціального життя). Діяльність наукового товариства ім. Т.Шевченка та „Просвіти” як громадської педагогічної організації. Представники демократичного напрямку розвитку української педагогічної думки. Громадська діяльність та педагогічні ідеї Івана Франка (1856-1916), Леся Українка (1871-1913) про природні задатки дітей, роль учителя в становленні особистості.

Суспільно-педагогічна діяльність Х.Алчевської (1841-1920): організаційно-педагогічна робота щодо відкриття недільних шкіл для освіти дорослих та жіночої освіти, методичні поради вчителям, випуск періодичної педагогічної преси. Боротьба Б.Грінченка із зросійщенням українських дітей. Дослідження впливу батьківської мови на пробудження і розвиток природних нахилів і задатків дитини. Патріотична спрямованість підручників для школи – „Українського букваря”, „Української граматики”, читанки „Рідне слово”, пізнавальне і виховне значення його творів для дітей. Організаційно-педагогічна діяльність українських науковців, просвітителів у період існування УНР. Мета і завдання національного виховання в педагогічній спадщині М.С.Грушевського (1866-1934). Принципи організації національної шкільної справи, поради педагогам та батькам щодо історико-патріотичного виховання молоді.

Педагогічні погляди С.Русової (1856-1940). Розробка концепції національної системи освіти й виховання. Аналіз основних положень „Дидактики” (процес навчання, класифікація та структура уроків), принципи організації дошкільної та позашкільної освіти, морального виховання дитини на основі християнських цінностей. С.Русова про необхідність зміцнення української сім'ї, її участь у світовому жіночому русі. Суспільно-педагогічна діяльність видатного українського громадського діяча, педагога, поета та історика І.Огієнка (1881-1971). Зміст організаційно-просвітницької діяльності І.Огієнка на посаді міністра освіти України в уряді Директорії та за часів еміграції. Громадсько-просвітницька діяльність у період еміграції. Ідея національного рідномовного виховання, розробка змісту, принципів та методів виховання української молоді. Т. Лубенець (1855-1936) та С.Васильченко (1878-1932) як видатні українські методисти, педагоги-публіцисти, популяризатори вчительської справи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5

Ідеї національної освіти й виховання у творчості вітчизняних просвітителів XIX – початку XX ст.

Кількість тем: 3

Лекції: 6

Семінари: 2

Самостійна робота: 6

Індивідуальна робота: 1

Максимальна кількість балів за модуль 6 – 10.

Тема 5.1. Ідея народної освіти у творчості українських просвітителів XIX ст. (Т.Шевченко, М.Костомаров, П.Куліш).

Зміст. Загальна характеристика освіти в Україні XIX ст. Культурно-просвітницька діяльність *Кирило-Мефодіївського товариства*. Відбиття педагогічних поглядів *Т.Г. Шевченка* (1814-1861) у поетичній творчості. Ідея розповсюдження масової народної освіти та створення національної школи. „Буквар Южнорусский” як новаторський навчальний посібник. Роль родинного виховання, роль і значення матері у вихованні дитини та становленні її як духовної особистості. Освітня програма *М.І.Костомарова* (1817-1888), викладена у „Книзі буття українського народу”: духовно-моральне виховання на основі православних ідеалів; викладання навчальних предметів українською мовою; налагодження книговидавництва для „потреб українського народу”, формування історичної самосвідомості українців та ідеалів особистої свободи. Педагогічні ідеї українського педагога, літератора, історика, перекладача *П.Куліша* (1819-1897). „Грамматика” як перший український уніфікований освітньо-виховний підручник енциклопедичного змісту для широкого загалу.

Суспільна та просвітницько-педагогічна діяльність *М.П.Драгоманова* (1841-1895) – видатного українського мислителя, педагога-просвітителя, публіциста, громадського діяча. Гуманізм і демократизм його педагогічного світогляду. Широка просвітницька діяльність *М.Драгоманова* у навчальних закладах Києва. Сутність *концепції етнонаціонального виховання* підрастаючого покоління, її пізнавальний потенціал. Ідея єдності національного і загальнолюдського в педагогічній спадщині *М.Драгоманова*.

Тема 5.2. Педагогічна теорія К.Д.Ушинського.

Засновник наукової педагогіки *К.Д.Ушинський* (1824-1870). Основні віхи практичної педагогічної діяльності. Ідеї *антропоцентризму* та *гармонійного розвитку* людини. Філософське підґрунтя педагогічних поглядів *К.Д.Ушинського*.

Ідея народності та шляхи її реалізації (навчання й виховання рідною мовою, розвиток патріотичних почуттів дитини, думки про створення національних шкіл та систем освіти) наукова розробка засад національного виховання в педагогічній

підконтрольній общині характер виховання, перші дидактичні прийоми. Виокремлення виховання як спеціального виду діяльності людини. „Будинки молоді” – своєрідні прообрази перших навчальних закладів. Ініціація як посвята підлітків у доросле життя. Виховання і навчання в умовах цивілізацій *Стародавнього Сходу* (Месопотамія, Стародавній Єгипет, Стародавня Індія, Стародавній Китай).

Виховання в Стародавній Греції. Система виховання в авторитарній Спарті: домінування ідеалу фізично розвиненої людини-воїна. Етапи та засоби спартанського виховання. *Система виховання в демократичних Афінах:* „калокагатія” – сукупність добродійностей – як мета виховання, ідея всебічно розвиненої людини. Типи шкіл в Афінах (мусичні школи, палестри, гімнасії) зміст та особливості процесу навчання. Особливості жіночого виховання. Філософи Стародавньої Греції про особливості процесу виховання та значення освіти в житті людини. Розробка *Демокритом* теорії пізнання та ідеї природовідповідності виховання. Евристичний метод „пошуку істини” *Сократа*, виховання як шлях інтелектуального і морального розвитку людини. Ідея державного виховання та навчання молоді *Платона*, його вікова періодизація. *Арістотель* про види виховання, етапи та зміст навчання вільних громадян. Система освіти Стародавнього Риму. Поради *Квінтіліана* та *Цицерона* щодо організації шкільної справи. Виховання та навчання в перших християнських общинах.

Тема 1.3. Педагогічна думка, освіта, шкільна справа доби європейського Середньовіччя та Відродження.

Зміст. Основні чинники, що вплинули на розвиток освіти й виховання в епоху європейського *Середньовіччя* (стала християнська культура, станове розмежування суспільства, вплив варварської дохристиянської традиції). Монополія церкви на розвиток освіти, науки, шкільної справи. Домінантні різновиди освіти цього періоду: церковно-монастирська, лицарська, міські школи та університети. Типи церковно-монастирських шкіл. Оволодіння основами грамотності, індивідуально-груповою формою навчання. „Сім вільних мистецтв”. Богослов’я як вершина наук періоду раннього Середньовіччя. *С.Боецій*, *А.Алкуїн*, *Ф.Аквінський*, *П. Абеляр*. Система лицарської освіти: „сім лицарських добродійностей”, особливості організації лицарського навчання та виховання. Міські (магістерські) школи. Навчання в гільдійських та цехових школах рідною мовою. Ідея світськості освіти та відділення навчання від церкви. Перші європейські університети, характерні риси діяльності – самоврядування, автономія, демократичні засади університетського життя. Зміст освіти, методи навчання в університетах. Визначна роль університетів щодо розвитку освіти, науки, культури в європейських країнах. Особливості виховання жінки в добу Середньовіччя (сімейне виховання; закриті монастирські школи, пансіони; міські школи для дівчат).

Педагогічна думка епохи пізнього Середньовіччя – доби *Відродження*. *Вітторіно да Фельтре* як фундатор школи нового типу („Будинок радості”). Педагогічні ідеї *Е.Роттердамського*, *Т.Мора*, *Т.Кампанелли*, *Ф.Рабле*, *М.Монтеня*. Вплив Реформації на розвиток освіти й виховання в Європі: ідея загального навчання дітей рідною мовою, усвідомлення потреби в обов’язковій початковій освіті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Педагогіка Нового часу, епохи Просвітництва.

Кількість тем: 3

Лекції: 6 год.

Семінари: 6 год.

Самостійна робота: 4 год.

Індивідуальна робота: 1 год.

Максимальна кількість балів за модуль 2 – 10.

Тема 2.1. Педагогічна діяльність і теоретична спадщина Я.А.Коменського.

Зміст. Соціально-економічні та політичні чинники, які визначально вплинули на розвиток освіти та шкільної справи XVII ст. Педагогічні ідеї В.Ратке.

Життєвий шлях *Я.А.Коменського* (1592-1670); фактори, що вплинули на становлення філософсько-педагогічного світогляду видатного чеського діяча. Релігійно-пансофічна спрямованість педагогічних поглядів Я.А.Коменського. Педагогіка як частина плану удосконалення людини та суспільства. Сенсуалістичний характер педагогічних суджень чеського вченого. „*Велика дидактика*” - перший науково-педагогічний твір світового значення. *Мета виховання* у педагогічній концепції Я.А.Коменського, задачі виховання та його характер. Теоретичне обґрунтування *ідеї природовідповідності* виховання. *Вікова періодизація*; створення однолінійної чотирищаблинної системи шкіл. Зміст процесу навчання в материнській школі, школі рідної мови, латинській школі (гімназії), академії. Перетворення шкільної справи на демократичних засадах. Обґрунтування класно-урочної системи навчання. Основні дидактичні принципи та правила. Шкільна дисципліна. Створення перших навчальних підручників: „*Orbis pictus*” («Видимий світ у малюнках») та „*Відкриті двері до мов і наук*”. Я.А.Коменський про вимоги до особистості вчителя. Всесвітнє значення теоретико-педагогічної і практичної діяльності Я.А.Коменського.

Тема 2.2. Педагогічні ідеї англійського й американського Просвітництва. Концепція виховання джентльмена Дж. Локка.

Зміст. Вплив ідей Відродження та Реформації на подальший розвиток виховання в епоху Просвітництва (кінець XVII - XVIII ст.). Рух за оновлення шкільної справи в провідних європейських країнах. Виникнення руху просвіти в Англії, підйом суспільно-наукової думки. Дж.Беллерс (1654-1725) і його ідея поліпшення суспільного життя шляхом трудового виховання народу. Ідея поєднання навчання з продуктивною працею учнів. Педагогічні ідеї *Дж.Локка* (1632-1704). Становлення Дж. Локка як філософа, педагога, мислителя. Емпірико-сенсуалістичне

викладацького складу. Друкарська та широка просвітницька діяльність просвітителів „острозького гуртка”. *І.Федоров* (?-1583) та українські першодруки („Апостол”, „Буквар”, Острозька Біблія), роль у поширенні грамотності, української культури.

Створення (1632) та діяльність *Києво-Могилянської колегії* (академії). Подвижницька педагогічна діяльність *Петра Могили* (1597-1647), праця „*Євангеліє вчительне*” (1616). Конгрегації колегії (вища й нижча); програма навчання, методичне забезпечення навчального процесу. Зв'язок академії із західноєвропейськими університетами.

Освітня, церковна та культурна діяльність *С.Полоцького* (1629-1680) та *Є.Славинецького* (?-1675). „Громадянство звичаїв дитячих” Є.Славинецького як популярний переклад праці Еразма Роттердамського. Дидактичне значення твору. Вплив С.Полоцького й Є.Славинецького на суспільне життя та розповсюдження грамотності й освіти в Московській державі.

Тема 3. Видатні українські просвітителі XVIII ст. Педагогічні погляди Г.С.Сковороди.

Зміст. Структура освіти в українських землях XVIII ст.: елементарна освіта (січові школи, школи мандрівних дяків, уніатські, католицькі, протестантські школи), середня освіта (колегіуми), вища освіта (Києво-Могилянська академія, Львівський університет).

Педагогічна діяльність та погляди *Ф. Прокоповича* (1681-1736), його підручники та суспільно-педагогічні праці („*Перше учіння отрокам*”, „*Духовний регламент*”).

Педагогічні ідеї вченого-педагога, гуманіста, культурно-освітнього діяча *М.Козачинського* (1699-1755), реформаторська діяльність в Сербії, робота в Києво-Могилянській академії. Думки педагога про формування високоморальної людини на основі розвитку інтелектуальних здібностей та про чесноти, що утворюють структуру особистості («*Філософія Арістотелева...*» (1745 р.)).

Життєвий шлях та філософсько-педагогічний світогляд *Г.С.Сковороди* (1722-1794). Мета виховання та виховний ідеал українського педагога (формування „*істинної щасливої людини*”); обґрунтування принципів *гуманізму* та *народності* виховання, ідея „*спорідненого*” (природовідповідного) виховання. Г.С.Сковорода про моральне виховання дітей як виховання „серця” (єдність думок, почуттів і прагнень) та „*споріднену працю*” – „вінець щастя” (за творами „*Вдячний Еродій*”, „*Убогий Жайворонок*” та збірками „*Сад божественних пісень*”, „*Басні харківські*”). «Культурний націоналізм» педагога – осягнення своєї нації через культуру. Питання розумового виховання у педагогічній концепції видатного українського діяча. Зміст освіти, дидактичні погляди Г.Сковороди, принципи та методи навчання.

Обов'язки вчителя та вимоги до його особистості. Обов'язки і відповідальність батьків.

Значення педагогічних поглядів Г.Сковороди у розвитку української педагогічної думки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

Витоки українського національного виховання та освіти (Княжа доба та Козаччина, X-XVIII ст.)

Кількість тем: 3

Лекції: 4 год.

Семінари: 4 год.

Самостійна робота: 4 год.

Індивідуальна робота: 1 год.

Максимальна кількість балів за модуль 5 – 10.

Тема 1. Виховні ідеали Київської Русі. Виникнення козацької педагогіки.

Зміст. Зародження і розвиток вітчизняної педагогічної педагогіки. Освіта у стародавніх слов'ян..

Зміст та особливості навчання дітей часів Київської Русі (провідні підходи). Формування особистості у родовому середовищі. Найдавніші педагогічні пам'ятки Київської Русі та їх основні ідеї („Слово про закон і благодать” митрополита Іларіона, „Повчання дітям” Володимира Мономаха). Ідея морального розвитку дитини на ґрунті християнського світогляду як запорука земного щастя. Вплив візантійської культури на розвиток педагогічної думки й освіти в Київській Русі.

Соціально-економічний і культурний стан українських земель протягом XIV-XV ст., підсилення національного і релігійного гніту. Формування української народності.

Зародження та розвиток козацької педагогіки (мета виховання лицаря-козака, щаблини козацької освіти).

Тема 2. Шкільна справа й освіта доби Українського Відродження (XVI-XVII ст.).

Зміст. Школа і педагогічна думка доби українського Відродження (XVI-XVII ст.). Феномен українських братств як православних позастанових громадсько-політичних об'єднань, що опікуються розвитком мови, культури, освіти. Найбільш відомі братські школи. Статут Львівської (1586 р.) братської школи. Найхарактерніші риси роботи братських шкіл. Найвідоміші вчителі братських шкіл (І.Борецький, Ст. і Л.Зизанії, П.Беринда, Г. та М.Смотрицькі, К.Ставровецький та ін.); створення перших підручників та навчальної літератури („Грамматика...” М.Смотрицького, енциклопедія і „Синопис” П.Беринди, „Наука...” І. Галятовського, «Азбука» Л.Зизанія та ін.). Діяльність навчальних закладів інших типів (католицькі та уніатські школи, єзуїтські колегії, козацькі школи).

Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576 р.), просвітницька діяльність князя К.Острозького. Особливості побудови програми навчання та підбору

підґрунтя педагогічних суджень видатного англійця. Значення філософсько-педагогічних трактатів Дж. Локка “An Essey Conserning Human Understanding”(1690), “Some Thoughts Consernin Education” (1693) („Досвід про людське розуміння” та „Думки про виховання”). Концепція виховання джентльмена: мета виховання; зміст та засоби фізичного, морального, трудового, розумового виховання; методи виховання (приклад, вправи, виховні ситуації, заохочення і покарання за кн. „Думки про виховання”). Практична спрямованість освіти джентльмена. Використання „м'яких” методів навчання, спрямованих на розвиток дитячих інтересів. Особливості організації виховання та навчання джентльмена: обґрунтування ідеї індивідуалізації. Дж. Локк як прихильник родинно-сімейного виховання та чіткої станової детермінації освіти. Вплив педагогічних ідей Дж. Локка на розвиток світової педагогічної думки.

Просвітницький рух у Північній Америці. Прогресивні педагогічні ідеї Т.Джефферсона (1743-1826), Дж. Вашингтона (1732-1799), Б.Франкліна (1706-1790).

Тема 2.3. Педагогічні ідеї французького Просвітництва. Ж.-Ж.Руссо.

Зміст. Педагогічні ідеї представників французької Просвітництва. К.А.Гельвецій (1715-1771) про рівність людських здібностей та всемогутність виховання, Д.Дідро (1713-1784) про індивідуальні властивості людини, фактори, що сприяють її вихованню, зміст та структуру освіти („План університету або школи публічного викладання всіх наук для Російського уряду”).

Ж.-Ж. Руссо (1712-1778) - видатний просвітитель, літератор, філософ, педагог періоду французького Просвітництва. Роман Ж.-Ж. Руссо „Еміль, або Про виховання” (1762 р.) як проект створення нової людини й оновлення суспільства. Формування вільної людини з „розумом мудреця і силою атлета” - мета виховання у педагогічній концепції Ж.-Ж.Руссо; природовідповідний характер виховання. Фактори, що впливають на виховання нової людини, роль педагога. Періоди формування нової людини (фізичного розвитку, сенсорний, розумового і трудового виховання, морального виховання). Зміст, методи, засоби виховання щодо кожного періоду. Метод спрямування дитячої свободи, метод природних наслідків; дослідницькі методи навчання. Думки Ж.-Ж. Руссо щодо виховання жінки. Суперечності та позитивні здобутки педагогічної концепції видатного французького діяча.

Школа і педагогічна думка в період Великої французької революції (1789-1794). Актуалізація проблеми шкільного будівництва, виховання, освіти громадян. Проекти нової системи освіти Ж.А.Кондорсе, Л.М.Лепелетьє.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Розвиток педагогіки та шкільної справи в європейських країнах та на теренах російської імперії (кінець XVIII - XIX ст.)

Кількість тем: 4

Лекції: 4 год.

Семінари: 4 год.

Самостійна робота: 12 год.

Індивідуальна робота: 2 год.

Максимальна кількість балів за модуль 3 – 10.

Тема 3.1. Суспільно-педагогічна діяльність Й.Г.Песталоцці.

Зміст. Представники класичної західноєвропейської педагогічної думки. Демократичний характер світогляду видатного швейцарського педагога Й.Г.Песталоцці (1746-1827); етапи його суспільно-педагогічної діяльності: Нейгоф, відкриття сирітського притулку "Установи для бідних" (1774-1780), ідея поєднання навчання з продуктивною працею; притулок для сиріт у Станці (1798); організація Бургдорфського (1799-1804) та Івердонського (1804-1825) інститутів. Професійна підготовка вчителів. Мета і сутність процесу виховання в педагогічній концепції Й.Г.Песталоцці; принцип природовідповідності як розвиток «сил і задатків людського серця, людського розуму й умінь».

Теорія елементарної освіти, спроба розв'язання гносеологічної проблеми. Зміст, методи і засоби здійснення розумового, морального, фізичного, трудового виховання. Ідеї *розвивального навчання* та *формальної освіти*. Діяльність Й.Г.Песталоцці як методиста, книги Й.Г.Песталоцці („Лінгард і Гертруда”, „Як Гертруда вчить своїх дітей”, „Книга матерів”, „Лебедина пісня”).

Значення педагогічної теорії і практичної діяльності Й.Г. Песталоцці для розвитку педагогічної науки, шкільної справи, методик початкового навчання.

Тема 3.2. Педагогічні концепції Й.Ф.Гербарта та Ф.А.-В.Дістервега.

Зміст. Вплив німецької класичної педагогічної думки на розвиток світових освітніх процесів. Філософсько-психологічні засади педагогічної концепції Й.Ф.Гербарта (1776-1841). Формування добродійної людини як мета виховання. Можливі й необхідні цілі виховання. П'ять первинних етичних ідей (ідеї внутрішньої свободи, досконалості, приязні, права, справедливості) – основа *морального виховання* людини. Задачі (формування моральних понять) і засоби морального виховання. *Теорія управління* дітьми як пропедевтичний етап виховального навчання і морального виховання. „Дисципліна, що приборкує”, задача управління – підтримання порядку в теперішній час, мета – становлення „моральної свободи” людини. Прийоми й засоби управління. *Виховальне навчання*: теорія розвитку багатобічного інтересу (основні різновиди), теорія шаблिन навчання, хід процесу навчання, види навчання (описове, аналітичне, синтетичне). Типи шкіл (елементарна, міська, гімназія) в педагогічній концепції Й.Ф.Гербарта.

Дидактичні поради Ф.А.-В. Дістервега (1790-1866), викладені в „Керівництві щодо освіти німецьких учителів”; мета виховання, проблема виховального навчання. Змістове наповнення принципів природовідповідності, культуровідповідності, самодіяльності. Вимоги до особистості вчителя. Розвиток ідей розвивального навчання в історії німецької педагогічної думки: Ф.Фребель (1782-1852) про шляхи розкриття творчого початку в дитині та діяльнісну сутність виховання.

Тема 3.3. Педагогічні ідеї Р.Оуена й Г.Спенсера

Зміст. Громадська, теоретична та практична педагогічна діяльність Р.Оуена (1771-1858). Навчально-виховні заклади в общинах „Нью-Хармоні” та „Хармоні-Холл”, структура та зміст освіти, діяльність «Нового інституту для формування характеру» (1816 р.). Сутність соціально-педагогічних експериментів. «Новий погляд на суспільство, або Досліди про творення характеру людини» .

Педагогічні ідеї Г.Спенсера (1820-1903) як одного із засновників „соціальної педагогіки” та прихильника ідеї матеріальної освіти: обґрунтування принципу корисності знань та їхньої відповідності майбутній професійній діяльності дитини. Г.Спенсер про фізичне, розумове, моральне виховання дітей, урахування законів розвитку природи і суспільства в процесі виховання. Вплив ідей Г.Спенсера на розвиток світової педагогічної думки та зародження педагогіки прагматизму.

Спільне й відмінне у трактуванні ролі соціального середовища як фактору формування людини у концепціях Р.Оуена та Г.Спенсера.

Тема 3.4. Теорія і практика виховання особистості у концепціях російських педагогів XVIII-XIX ст.

Зміст. Освітні реформи XVIII-XIX ст. в Російській імперії. Відкриття державних загальноосвітніх і спеціальних шкіл.

Педагогічна діяльність та ідеї М.В.Ломоносова (1711-1765), демократичні погляди вченого щодо навчання дітей усіх станів.

Громадсько-педагогічна діяльність М.І.Пирогова (1810-1881), стаття „Питання життя”, ідея загальнолюдського виховання, структура освіти з розподілом на реальний та класичний напрями. Питання дисципліни учнів у спадщині М.Пирогова.

Педагогічні погляди західників-позитивістів О.Герцена (1812-1870) та В.Белінського (1811-1848). Суспільно-політичний рух та освітні реформи 60-х років XIX ст. на теренах Російської імперії.

Педагогічні погляди М.Г.Чернишевського (1828-1889) та М.О.Добролюбова (1836-1861), стаття „Про значення авторитету у вихованні”. Основні нормативні документи про шкільну справу та освіту XIX ст.: „Положення про початкові народні училища” (1864), „Устав гімназій і прогімназій” (1864), „Положення про земські заклади (1864)”.

Педагогічні погляди Л.М.Толстого (1828-1910). Теорія вільного виховання та її практична реалізація в практиці роботи Яснополянської школи. Організація, уклад, стиль і особливості навчальної діяльності. Сільська школа як вільна співдружність вільних особистостей. Розвиток творчої активності, свободи і самодіяльності селянських дітей. Дидактичні та методичні напрацювання Л.М.Толстого.

Основні напрями російської педагогічної науки кінця XIX ст. Діяльність П.Ф.Лесгафта (1837-1909), П.Ф.Каптерева (1849-1922), В.П.Вахтерова (1853-1924).